

สอนบาลีอย่างไร จึงจะไม่โกรธ

นายธฤตยูเคชา ลิภา มหาบาลีวิทยาลัย

๑๗ มีนาคม ๒๕๕๘

ครูสอนบาลีที่โกรธ เจ้าโทสะรุนแรง อารมณ์ร้าย วาจาเกรี้ยวกราดมักปรากฏให้เห็นบ่อย ๆ ในวงการบาลีของประเทศไทย มีเสียงเล่าลืออยู่เสมอเกี่ยวกับพระสอนบาลีที่มีความอดทนต่ำ ไม่มีวณกขมะ ทนต่อผู้เรียนไม่ได้ เวลาสอนหนังสือเลยด่าว่าเสียงดัง ลงไม้ลงมือกับเถรตัวน้อย ๆ บ้างใช้ไม้เรียว บ้างออกมือออกเท้า บ้างเขี่ยหนังสือ บ้างทุบโต๊ะ บ้างฟาดกระดานปังปัง ฯลฯ

แทบจะไม่มีรู้สึกตัว ในช่วงเวลาโกรธจัด เส้นเอ็นในร่างกายจะแข็งตึงและทำงานผิดปกติ กล้ามเนื้อตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเกร็งบิดเกลียว กระแสเลือดเดินผิดจังหวะ คลื่นเลือดมีอุณหภูมิไม่แน่นอน ต่อมต่าง ๆ ในร่างกายปั่นป่วนทำงานไม่ปกติ หัวใจเต้นแรง ธาตุที่ตัวสรรพางค์กายผันแปรทำงานไม่สม่ำเสมอ การโกรธบ่อย ๆ ส่งผลให้ร่างกายโทรมเร็ว แก่ไวและหน้าตาเคร่งเครียดไม่ชุ่มชื้นเบิกบาน เป็นการสร้างทุกข์ให้ตัวเอง ความทุกข์นี้มาจากใจที่ยึดติดมากเกินไป ตั้งความหวังในตัวผู้เรียนมากเกินไป ห่วงหน้าตาชื่อเสียงของตัวเองสอนมากเกินไป อยากให้สำนักเรียนอยากให้วัดของตัวเองมีชื่อเสียงมากเกินไป เจ้าอาวาสเจ้าสำนักเรียนอยากได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นเลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นชั้นที่สูงขึ้นเร็ว ๆ มากเกินไป ความโกรธหรือโทสะนี้ ยิ่งปล่อยวางช้ายิ่งเครียดนาน ความโกรธหรือโทสะนี้ไม่ดีเลย ไม่เท่ากับใคร ๆ ดังนั้น โบราณจึงว่า โกรธเป็นไฟเป็นไฟ โกรธแล้วพร้อมจะเผาผลาญตัวผู้โกรธและคนอื่นรวมทั้งสิ่งของภายนอกให้ฉิบหายบรลัยไปได้หมดสิ้น

บ่อยครั้งที่ผู้สอนบาลีที่โกรธพยายามอธิบายว่า ที่ทำอย่างนี้ ที่แสดงกิริยาอาการ(โกรธ/โมโห)อย่างนี้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกลัวและตั้งใจเรียนให้มาก เป็นการทำความปรารถนาดี อยากให้ลูกศิษย์ได้ดิบได้ดี ให้สามารถสอบผ่านบาลีชั้นที่เรียนอยู่ได้ แม้ว่าเจตนาจะเป็นจริงอยู่บ้างและได้ผลจริงบ้าง แต่ไม่ใช่ทั้งหมด ซึ่งบางทีก็เหมือนพยายามกลบเกลื่อนลักษณะความขี้โกรธของตัวเอง

การโกรธบ่อย ๆ ออกอาการฮึดฮัดฉุนเฉียวบ่อย ๆ นัยหนึ่งเป็นการบอกว่าเมตตาที่แท้จริงยังไม่เกิดขึ้นในดวงจิต การเป็นคนมักโกรธตั้งแต่วัยเด็กตั้งแต่หนุ่มสาว จะส่งผลเสียระยะยาวต่อบุคคลนั้น ๆ กล่าวคือหากบวชอยู่ต่อไปอายุพรรษามากขึ้นเป็นพระเถระ เป็นเจ้าคณะปกครองชั้นสูงต่อไป แม้จะเป็นคนมีความรู้ดี ก็มักจะเป็นคนที่ยึดติดในทิฐิและมานะของตัวเอง ชอบบู้ใช้อำนาจ มักจะยึดถือตัวเองว่าถูกต้องเสมอและถูกต้องทุกเรื่อง คนอื่นต้องฟังตนเอง

และทำตามที่ตัวเองต้องการ ไม่ยอมรับฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์ ไม่กล้าเปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากคนอื่น ไม่มีแนวความคิดในการระดมพลังกลุ่มในการทำงานเพื่อพระศาสนา ซึ่งลักษณะนิสัยดังกล่าวนี้จะพัฒนาต่อไปกลายเป็นเผด็จการ นั่นคือจะกลายเป็นเจ้าอาวาสเผด็จการ เป็นเจ้าคณะเผด็จการ เป็นพระผู้ใหญ่เผด็จการ เป็นพระสมเด็จพระสังฆราช มีความคับแคบทางความคิด ยิ่งหากมีความรู้วิชาการทางสังคมที่จำกัด ประกอบกับการไม่รู้เท่าทันความเป็นไปของโลกด้วยแล้ว จะยิ่งคับแคบและปิดกั้นตัวเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดาย หากบุคคลากรสงฆ์ที่บวชตั้งแต่อายุน้อย ๆ กลับต้องพัฒนาตนเองไปติดอยู่ในกับดักอำนาจนิยมโทสะจริตเช่นนี้

การสอนบาลีบนพื้นฐานโทสะหรือความโกรธ นอกจากไม่เป็นผลดีกับตัวผู้สอนแล้ว ยังเป็นการเพาะนิสัยที่โกรธและสร้างต้นแบบการสอนบาลีโดยมีโทสะเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนไปในตัวด้วย เมื่อผู้เรียนคนนั้นโตขึ้นไปรับผิดชอบทำหน้าที่สอนหนังสือ เขาก็มักจะทำตามต้นแบบที่เคยสัมผัสมาคือสอนและทำตามแบบอาจารย์ของตนเอง เพราะตนเองประสบความสำเร็จมาด้วยวิธีการแบบนี้ จึงเชื่อมั่นว่า วิธีแบบนี้ดี ก็เลยแสดงอาการที่ไม่ให้ใครออกมา สืบทอดการสอนบาลีด้วยวิธีโทสะต่อไปอีก เวลาสอนหนังสือจึงต้องด่าว่ารุนแรง ชูบังคับ ใช้วิธีทำโทษแบบตามใจฉัน เพื่อให้ผู้เรียนฟังและปฏิบัติตามที่ตนเองต้องการ และหากมีใครลองดีไม่เชื่อฟังหรือเห็นต่างจากวิธีของผู้สอน ผู้สอนก็จะยิ่งเสียงดังยิ่งขึ้น ใช้อำนาจมากยิ่งขึ้น หรือบางทีหากตนเองเป็นเจ้าอาวาสวัดด้วยก็อาจไล่คนที่เห็นต่างจากตนเองนั้นให้ออกไปจากวัดเลยก็มี

ต้องยอมรับความจริงว่า เทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ กระบวนการเรียนการสอนบาลีของวงการสงฆ์นั้นมีลักษณะที่อิงอยู่บนฐานโทสะ อำนาจนิยม การบังคับ และความกลัวจนเป็นปกติ จนสรุปกันว่า นี่คือนิสัยและวิธีการที่ถูกต้อง ผู้สอนบาลีจำนวนมากจึงไม่คิดหาเทคนิคและวิธีการอื่น ๆ มาสอน ผลก็คือจำนวนผู้เรียนบาลีนับวันจะลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ที่เรียนอยู่ก็ทนเรียนด้วยความรู้สึกน่าเบื่อหน่าย เรียนไปแบบไร้ความหมายไม่มีชีวิตจริงอยู่ หลักสูตรและระบบการบริหารงานบาลีที่สูงขึ้นไปกว่านั้นมีส่วนสำคัญสำหรับปริมาณคนเรียน แต่เทคนิคและวิธีการสอนของครูสอนบาลีก็สำคัญไม่น้อยกว่ากันในการไล่ผู้เรียนให้หนีออกไปจากระบบการเรียนหรือดึงดูดให้คนมาสนใจเรียนมากยิ่งขึ้น

เมื่อได้เห็นโดยชัดแจ้งแล้วว่า การสอนบาลีโดยใช้โทสะเป็นฐาน ใช้กำลังบังคับ และใช้ความกลัวของผู้เรียนเป็นจุดตั้งนั้นไม่ดีเลย ไม่เป็นผลดีกับผู้เรียนและบรรยากาศการปกครองคณะสงฆ์โดยรวมในระยะยาว แล้วเราจะสอนบาลีโดยไม่โกรธได้อย่างไร มีวิธีที่พอจะพิจารณากันได้ดังนี้

๑. ปลุกพรหมวิหารธรรมให้ถูกต้อง เมตตาให้ถูกต้อง กรุณาให้ถูกต้อง มุทิตาให้ถูกต้องและอุเบกขาให้ถูกต้อง ทั้งตัวผู้สอนทั้งตัวผู้เรียน
๒. เข้าใจความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียน ทุกคนมีความแตกต่างหลากหลายกัน ทั้งพื้นฐานเดิม สภาพครอบครัว ความคิด ความสำนึก ปมเด่นปมด้อย และความศรัทธา เมื่อเข้าใจความแตกต่างของผู้เรียนแล้วเราต้องหาทางเข้าถึงความแตกต่างของแต่ละคนให้ได้ มองทะลุให้เห็นจุดอ่อนจุดแข็งของผู้เรียนแต่ละคนให้ได้ ในกลุ่มผู้เรียนไม่เกิน ๕๐ คนต่อห้องนั้น ครูผู้สอนสามารถที่จะรู้รายละเอียดผู้เรียนได้โดยง่าย ทั้งทัศนคติ ชีวิต วิธีคิด วิธีเรียน พื้นฐานครอบครัว เป้าหมายและสิ่งที่เขาต้องการในระยะยาว ด้วยวิธีการทดสอบ ด้วยการพูดคุยแบบกันเองและวิธีอื่น ๆ เมื่อเรารู้ข้อดีข้อเด่นของเขา เราก็จะสามารถแก้ปัญหาและให้อุบายแก้ไขเขาได้ตรงจุด จากคนธรรมดา ๆ ก็จะสามารถเรียนรู้ผู้ได้กลายเป็นคนเก่ง จากคนเก่งแบบธรรมดา ๆ ก็จะกลายเป็นอัจฉริยะได้
๓. มองผู้เรียนว่าเป็นบุคคลพิเศษที่สำคัญที่จะเจริญเติบโตไปในภายหน้า หรือมองว่าผู้เรียนอาจเป็นโพธิสัตว์องค์หนึ่งที่อยู่ระหว่างพัฒนาตัวเองและเกิดมาเพื่อสร้างสมบารมีเพื่อจะได้ตรัสรู้ในกาลต่อไป เมื่อเรามองผู้เรียนเช่นนี้ เราจะรู้สึกเคารพและเชื่อมั่นในตัวเขา เราจะไม่อยากโกรธหรือแสดงโทสะต่อโพธิสัตว์เลย
๔. นำมหาสติปัฏฐานภาวนามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอนบาลี
มหาสติปัฏฐานภาวนา เครื่องมือเข้าถึงพุทธธรรมสายตรงที่สำคัญสำหรับชาวพุทธทุกเพศทุกวัย ที่ผู้สอนและผู้เรียนบาลีมักมองข้ามกัน เราจึงหาต้นแบบวัดหรือสำนักเรียนบาลีที่จะนำเทคนิควิธีนี้มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนได้ยาก เมื่อพูดถึงการปฏิบัติเรามักจะได้ยินว่า ต้องตัดบริยัติออก อย่าเอามาเป็นข้อกังวลในการปฏิบัติ แสดงว่าเราแยกไม่ออกว่า การปฏิบัติมีหลายระดับและหลายวัตถุประสงค์ เหมือนความสะอาดที่มีหลายระดับ ความสะอาดแบบธรรมดาทั่วไป ความสะอาดในโรงพยาบาล ความสะอาดของอาหาร ความสะอาดของเสื้อผ้า ความสะอาดในระดับห้องแลปทางวิทยาศาสตร์

การมุ่งเรียนหนังสืออย่างเดียวโดยไม่นำมหาสติปัฏฐานภาวนามาใช้เป็นกระบวนการหนึ่งนั้นนับว่าน่าเสียดาย อันที่จริง สำนักเรียนสามารถจัดหลักสูตรอบรมเข้มมหาสติปัฏฐานภาวนาให้ผู้เรียนได้อย่างน้อย ๑-๒ สัปดาห์ก่อนเริ่มเรียนในแต่ละปีการศึกษา และทุก ๆ วันพระตลอดปีการศึกษา ก็เน้นมหาสติปัฏฐานภาวนานี้ได้ การเรียนการสอนบาลีจะก้าวหน้า ปัญหาทางความประพฤติและด้านการปกครองต่าง ๆ จะลดน้อยลง

นักปฏิบัติผู้เชี่ยวชาญย่อมไม่ปฏิเสธความรู้ในปริยัติ แต่นักปริยัติผู้ไม่เชี่ยวชาญในการปฏิบัติมักบอกว่าการปฏิบัตินั้นให้รอก่อน เอาไว้ก่อน ไม่ต้องปฏิบัติในขณะที่เรียน ให้เรียนจบก่อนค่อยปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้องและไม่สมบูรณนักในกระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม

แท้จริง เราไม่สามารถแยกปริยัติและปฏิบัติออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เหมือนเราไม่สามารถแยกรสออกจากอาหารได้ เราไม่สามารถแยกแสงสว่างออกจากกลางวันได้ ฉะนั้น

การนำมหาสติปัฏฐานภาวนามาอยู่ในกระบวนการปริยัติจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก ให้สังเกตและสอบถามกับผู้เรียนบาลีว่า ก่อนเรียน ขณะเรียน หลังเรียนในแต่ละวันเป็นอย่างไร ถ้าเรียนแล้วมีแต่ความเบื่อหน่าย เครียด ทรมาน ต้องให้อาจารย์คอยจี้คอยกระตุ้น แสดงว่ากระบวนการมหาสติปัฏฐานภาวนาในตัวผู้เรียนยังอ่อนอยู่ ต้องพยายามพยายามให้เข้มแข็งมั่นคงยิ่งขึ้นต่อไป ตรงกันข้าม ถ้าเขาเรียนแล้วเขามีความสุข มีศรัทธา มุ่งมั่น สนใจ ค้นคว้าเรียนรู้โดยไม่ต้องมีใครมากระตุ้นมาปลุกเร้า นั่นแสดงว่า ผู้เรียนคนนั้นเข้าสู่เส้นทางแห่งกระบวนการมหาสติปัฏฐานภาวนาแล้ว เขาจะได้รับผลจากการภาวนาคือความสงบทางใจ ได้ค้นคว้าเรียนรู้โดยไม่ต้องติด ไม่ซีเหี้ยวและไม่คับแคบทางความคิด และเมื่อเกิดผลดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว ความเฉื่อยชาอ่อนแรงสิ้นหวัง ความสนใจในการเล่น ความเพลิดเพลินติดใจในสื่อทีวี หนังสือ เพลง ละคร ฟุตบอล อินเทอร์เน็ตหรืออะไรอื่น ๆ จะค่อย ๆ หายไปและไม่มีผลอะไรกับเขาในที่สุด นี่คือคุณลักษณะของผู้เรียนบาลีที่ผู้สอนบาลีควรพิจารณา เพราะเมื่อเขามีลักษณะดังกล่าวแล้ว เราแทบไม่ต้องเหนี่ยวกับเขาเลย เขาสามารถเดินไปข้างหน้าได้เอง โดยมีครูอาจารย์เป็นเพียงที่ปรึกษาให้เท่านั้น

แล้วจะนำมหาสติปัฏฐานภาวนามาเป็นกระบวนการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนบาลีได้อย่างไร มันต้องมีการจัดการหลายอย่าง จุดแรกเริ่มสุดคือ ทำวัดให้มีบรรยากาศเอื้อเกื้อกูลต่อกระบวนการนี้ นั่นคือ

๑. จัดบริเวณวัดให้สัปปายะ ปรับปรุงภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมของวัดให้สะอาด ร่มรื่น โปร่ง โล่ง ชวนสงบให้สมกับความเป็นวัด จัดการกลิ่น จัดการสัตว์เลี้ยงในวัดให้ลงตัว นำรูปปั้นและสิ่งของที่ขัดกับหลักการทางพุทธศาสนาออกไป ไม่มุ่งทำวัดให้เป็นเพียงที่เช่าจอดรถแบบที่แล้ว ๆ มา

๒. มีพระอาจารย์ผู้มีความสามารถทางมหาสติปัฏฐานภาวนาอยู่ประจำในวัด ให้ท่านเปิดประตูโบสถ์วิหาร คอยแนะนำอุบายวิธี คอยนำพาผู้สนใจ (ทั้งพระเณรและฆราวาส) ปฏิบัติมหาสติปัฏฐานภาวนาทุกวัน

๓. ผู้สอนบาลี เสียสละเวลาและลงทุนไปฝึกปฏิบัติมหาสติปัฏฐานภาวนากับอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญผู้มีประสบการณ์สูงสักระยะ ๒-๓ เดือนก่อน เพื่อให้ได้รับผลคือความสงบอันจะพึงได้จากภาวนานี้

เมื่อมหาสติปัญญาฐานภาวนากลายเป็นสิ่งปกติในวัด พระภิกษุสามเณรทั้งวัดได้เห็น ได้สัมผัส ได้ฝึก ได้ปฏิบัติ อยู่เสมอ ๆ จะช่วยขัดเกลาปรับปรุงตนเองไปเรื่อย ๆ มันจะกลายเป็นพลังสะสมทั้งส่วนตัวและส่วนรวม เมื่อจะเรียนอะไร หรือทำกิจอะไรก็จะประสบผลสำเร็จได้ง่าย ผู้สอนบาลีจะไม่เผลอตัวโกรธ จะไม่ยอมให้โทษเข้าครอบงำได้ง่าย ๆ การพูดจาที่ว่า เสียงเอะอะโวยวาย เสียงตวาดตะคอก กิริยาทุบตีะฟาดกระดาน การขู่บังคับผู้เรียน ฯลฯ ก็ จะหายไป

แต่ถ้าไม่นำมหาสติปัญญาฐานภาวนามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนบาลี เชื่อแน่ว่า ครูสอนบาลีขี้โกรธก็ จะยังคงมีอยู่ต่อไป สมภารโมโหร้าย เจ้าคณะ พระสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน พระอำนาจนิยมก็จะคงอยู่ต่อไป และจะสืบทอด ลักษณะนิสัยแบบนี้กันไปเรื่อย ๆ โดยแทบไม่รู้สึกรู้สีกตัว หรือหากพอจะรู้ตัวกันบ้างก็ไม่สามารถคิดอ่านแก้ไขอะไรได้ แล้วเพราะสะสมนิสัยความเคยชินแบบนี้มานานแล้ว

จึงอยู่ที่พระรุ่นใหม่ ๆ ที่จะพลิกบทบาทและสถานะของพระศาสนาให้น่าเลื่อมใสศรัทธาและมั่นคงในจิตใจ ชาวพุทธ สงฆ์ไทยยุคใหม่จะยังยินดีสืบทอดลักษณะนิสัยโทษะเผด็จการอำนาจนิยมเช่นนี้ต่อไปอีกหรือ?
